

Ткачук О.С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
суддя,*

*Вищий спеціалізований суд України
з розгляду цивільних і кримінальних справ*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СУДУ ПРИ ВИЗНАННІ ВИКОНАВЧИХ ЛИСТІВ ТАКИМИ, ЩО НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ ВИКОНАННЮ

Виконання судових рішень – підсумковий етап у процесі реалізації захисту цивільних прав. Прецедентна практика Європейського суду з прав людини, юрисдикцію якого щодо тлумачення і застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї визнано Україною як учасницею цієї Конвенції, вказує на те, що в розумний строк розгляду справи включається період від надходження до суду заяви до закінчення виконання рішення суду.

Разом із тим частиною другою ст. 369 ЦПК передбачено, що суд, який видав виконавчий лист, може за заявою стягувача або боржника визнати виконавчий лист таким, що не підлягає виконанню, та стягнути на користь боржника безпідставно одержане стягувачем за виконавчим листом.

Підстави для цього зазначені у ч. 4 ст. 369 ЦПК, відповідно до якої суд визнає виконавчий лист таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо:

- а) його було видано помилково;
- б) якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням добровільним виконанням боржником чи іншою особою;
- в) з інших причин.

Наслідком визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 49 Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV «Про виконавче провадження» (Закон № 606-XIV) є закінчення виконавчого провадження.

Проте у зв'язку з відсутністю чіткого визначення «інших причин» для визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, що, напевно, мало б бути вказано у ч. 4 ст. 369 ЦПК суди по різному застосовують вказану норму Закону.

При цьому, залишається поза увагою, що словосполучення «або з інших причин» не стосується припинення обов'язку боржника, який підлягає виконанню, а є іншими причинами, наприклад, в апеляційному чи касаційному порядку скасовано чи змінено рішення суду, або ж у

зв'язку з нововиявленими обставинами, а виконавчий лист ще не виконаний.

Наведені підстави для визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, можна поділити на дві групи: матеріально-правові та процесуально-правові.

Обов'язок боржника може припинятися з передбачених законом підстав. Підстави припинення цивільно-правових зобов'язань, зокрема, містить глава 50 розділу I книги п'ятої ЦК.

Так, зобов'язання можуть припинятися внаслідок добровільного виконання обов'язку боржником поза межами виконавчого провадження, припинення зобов'язань переданням відступного, зарахуванням, за домовленістю сторін, прощенням боргу, неможливістю виконання.

Процесуальними підставами для визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, є обставини, що свідчать про помилкову видачу судом виконавчого листа, зокрема:

- видача виконавчого листа за рішенням, яке не набрало законної сили (крім тих, що підлягають негайному виконанню);

- коли виконавчий лист виданий помилково по рішенню, яке взагалі не підлягає примусовому виконанню;

- видача виконавчого листа на підставі ухвали суду про затвердження мирової угоди, яка не передбачала вжиття будь-яких примусових заходів або можливості її примусового виконання і, як наслідок, видачі за нею виконавчого листа;

- помилкової видачі виконавчого листа, якщо вже після видачі виконавчого листа по справі рішення суду було скасоване;

- видачі виконавчого листа двічі з одного й того ж питання у разі віднайдення оригіналу виконавчого листа вже після видачі його дублікату;

- пред'явлення виконавчого листа до виконання вже після закінчення строку на пред'явлення цього листа до виконання.

У п. 4 ч. 1 ст. 49 Закону № 606-XIV передбачено скасування рішення суду, на підставі якого видано виконавчий документ, як самостійну підставу для закінчення виконавчого провадження. У зв'язку з цим у разі, якщо виконавчий лист вже пред'явлено до виконання, необхідності звертатися до суду із заявою про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, на нашу думку, немає. Виконавче провадження в цьому випадку має бути закінчене на зазначеній підставі.

Проте у судовій практиці усіх судів України за аналізований нами період з 1 січня 2014 по 1 липня 2015 року зустрічалися випадки визнання виконавчих листів такими, що не підлягають виконанню, після скасування судових рішень, на виконання яких вони видані.

Так, наприклад, ухвалою Ленінського районного суду м. Миколаєва від 20 грудня 2013 року заяву М.Л.М. задоволено та визнано таким, що

не підлягає виконанню виконавчий лист № 2/48, виданий цим же судом 20 листопада 2013 року на виконання рішення про стягнення з М.Л.М. на користь С.О.М. компенсації моральної шкоди в розмірі 500 грн, витрат на правову допомогу 2 000 грн та судового збору 344 грн 10 коп..

Задовольняючи заяву, суд першої інстанції виходив із того, що ухвалою Апеляційного суду Миколаївської області від 18 грудня 2013 року скасовано заочне рішення суду першої інстанції.

Вважаємо, що у разі, якщо виконавчий лист пред'явлено до виконання ще не було і він знаходиться у стягувача, а отже, зберігається потенційна можливість пред'явлення його до виконання, боржник із метою захисту своїх прав може використати процедуру визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню.

Ухвалою Ленінського районного суду м. Миколаєва від 18 грудня 2013 року, залишеною без змін ухвалою Апеляційного суду Миколаївської області від 27 січня 2014 року, відмовлено у задоволенні заяви боржника Ш.Ю.П. про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, виданого цим же судом 13 січня 2010 року на виконання заочного рішення про стягнення з ТОВ «Т.», Ш.Ю.П. і К.В.В. в солідарному порядку заборгованості за кредитним договором.

В обґрунтування вимог боржник Ш.Ю.П. зазначав, що за судовим рішенням боржника (позичальника) юридичну особу – ТОВ «Т.» визнано припиненою, про що 15 листопада 2013 року до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців внесено відповідний запис.

Суд першої інстанції, постановляючи ухвалу про відмову в задоволенні заяви, виходив з того, що обраний заявником спосіб захисту не відповідає нормам цивільного законодавства, а тому припинити кредитно-забезпечувальне зобов'язання поручителя Ш.Ю.П. через визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню неможливо.

Зазначений висновок суду, на наш погляд, є обґрунтованим, тому що юридичну особу було припинено після ухвалення рішення суду та набрання ним законної сили, отже рішення суду з цих підстав не може не виконуватись.

За аналізований період у судовій практиці траплялися випадки звернення боржників до суду із заявами про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, після того як рішення, на виконання якого видано виконавчий лист, набрало законної сили.

Ухвалою Березанського районного суду Миколаївської області від 16 травня 2014 року відмовлено у задоволенні заяви З.С.Є. в інтересах Ж.І.М. щодо визнання виконавчого листа № 2-617/2006, виданого цим же судом, про стягнення аліментів з Ж.І.М. на користь М.Г.В. на утримання сина таким, що не підлягає виконанню.

Відмовляючи у задоволенні заяви, суд першої інстанції, посилаючись на безпідставність зазначених вимог та виходячи з того, що виконавчий лист виданий на виконання рішення Березанського районного суду Миколаївської області від 03 листопада 2006 року, яке залишено без змін та є таким, що набрало законної сили.

Згідно з ч. 4 ст. 369 ЦПК якщо стягнення за таким виконавчим листом уже відбулося повністю або частково, суд одночасно на вимогу боржника стягує на його користь безпідставно одержане стягувачем за виконавчим листом.

Для цього боржник до заяви має додати доказ виконання рішення суду (платіжні документи, акт державного виконавця тощо).

За результатами проведеного нами вивчення встановлено, що практика розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб), є неоднаковою. Основними причинами цього є неоднозначне розуміння окремих статей розділу VI ЦПК, що призводить до застосування суддями різних підходів у тлумаченні законодавства, та неналежна підготовка державними виконавцями подань з питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб).

Чубарева Ю.О.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРАВО ГОСПОДАРСЬКОГО ВІДАННЯ ТА ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК РЕЧОВІ ПРАВА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

На сьогоднішній день в умовах розвитку ринкової економіки та швидкої появи нових відносин важливим є законодавче забезпечення сукупності прав на майно, що найбільш повно дозволяють учасникам правовідносин задовольнити свої потреби. Проблема визначення місця права господарського відання і оперативного управління у системі речових прав постає надзвичайно гостро, оскільки законодавство, що регулює зазначене питання, є суперечливим і містить багато прогалин. Проблемами визначення місця права господарського відання і оперативного управління у системі речових прав займалися такі вчені, як О.О. Кравчук [1], С.О. Коритов [2], Ю.Ю. Попов [3], А.Я. Сугак [4], І.В. Труш [5] та ін. Проте досі залишається багато невирішених питань та суперечностей, які потребують подальшого дослідження.